

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра тюркської філології

Курсова робота
з тюркської філології на тему:

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ АНТРОПОНІМІВ

Студентки групи Птур 14-20
факультету східної та слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми
Турецька мова і література та переклад,
друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – турецька
Оберемок Анни Юрїївни

Науковий керівник:
доц. Силенко Н. В.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОНІМІКИ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ	6
1.1 Дослідження власних назв вітчизняними і зарубіжними вченими.....	6
1.2 Визначення поняття антропонім та його особливості в турецькій мові.....	10
1.3 Історія розвитку турецького антропонімікону	12
Висновки до Розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІКИ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ	16
2.1 Семантика турецьких антропонімів за їхньою загальною назвою.....	16
2.2 Семантика турецьких антропонімів за спільною антропоосною.....	19
Висновки до Розділу 2	21
ВИСНОВКИ	23
АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
ДОДАТКИ	28

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

араб. – арабська мова

гр. – грецька мова

див. – дивитися

іт. – італійська мова

перс. – перська мова

тур. – турецька мова

МОНГ. – МОНГОЛЬСЬКА МОВА

ВСТУП

Власні назви, які є важливим компонентом лексичного складу мови, є об'єктом дослідження ономастики. Антропоніми – одні з найбільш суперечливих лексичних одиниць у сучасній лінгвістиці. Протягом століть, від тоді як давньогрецькі вчені виділили їх в окремий клас слів, суперечки про обсяг лексичного значення антропонімів не мають однозначного вирішення. Деякі лінгвісти вважають, що особовий термін без конкретного означення взагалі не може мати ніякого лексичного значення, тоді як інші вважають, що лексичне значення імен ширше, ніж у будь-якої іншої мовної одиниці.

Актуальність роботи визначається тим, що аналіз антропонімів дозволяє виявити загальні тенденції поповнення турецького антропонімікону. За допомогою матеріалів, використаних у цьому дослідженні, маємо можливість з'ясувати закономірності у наданні імен у турецькій мові в часовій традиції.

Метою роботи є визначення семантичних особливостей антропонімів у сучасній турецькій мові.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити загально-теоретичні засади вивчення антропонімії у сучасному мовознавстві;
- описати історію вивчення турецьких особових імен;
- проаналізувати семантичні особливості антропонімів турецької мови за їх загальною назвою;
- схарактеризувати семантичні особливості антропонімів турецької мови за спільною антропоосновою.

Об'єктом дослідження є антропоніми сучасної турецької мови.

Предметом дослідження є семантичні особливості турецьких антропонімів.

Матеріалом дослідження послуговувало 90 турецьких антропонімів, які містяться у “Словнику турецьких антропонімів” Турецького лінгвістичного товариства.

Для досягнення сформульованої мети й виконання поставлених завдань у роботі застосовано різні **методи**: описовий (для аналізу та систематизації турецьких антропонімичних одиниць), метод системного аналізу (для виявлення семантичних особливостей турецьких антропонімів), зіставний (для порівняння основ особових імен із загальною назвою), порівняльно-історичний (для осмислення антропонімів у діахронії).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому перевірено лексико-семантичну класифікацію турецьких особових імен, і також пов’язане з поглибленням основних положень ономастики та антропонімікону.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її положень і висновків в дослідженні антропонімичної лексики сучасних мов. Матеріали й результати роботи можемо використовувати під час вивчення особливостей антропонімичної системи турецької мови, зокрема в межах таких навчальних дисциплін, як “Практичний курс перекладу з турецької мови”, “Лексикологія турецької мови”, “Історія турецької мови”.

Новизна роботи полягає в тому, що в цьому дослідженні удосконалено систематичний опис лексико-семантичних типів власних імен.

Дослідження складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, анотації іноземною мовою та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОНІМІКИ

1.1 Дослідження власних назв вітчизняними та зарубіжними вченими

У кожній мові чітко протиставлено дві групи лексики — апелятивну (загальні назви) й онімну (власні назви). Основна універсальна функція власних назв — індивідуальне найменування окремих одиничних об'єктів. Інакше кажучи, загальні назви об'єднують певні однорідні об'єкти, узагальнюють їх, а власні, навпаки, їх диференціюють.

Як стверджують у своїй роботі С. Вербич, І. Єфименко та І. Желєзняк “власні назви досліджує ономастика (від давньогрецької – мистецтво давати імена) – розділ мовознавчої науки, який вивчає власні назви, їх походження, будову, функціонування у просторі й часі” (Вербич, Єфименко, Желєзняк, 2013, с. 3).

Варто сказати, що вперше термін “ономастика” запропонував хорватський лінгвіст Т. Маретич у 1886 р. (Зубко, 2007)

О. Складенко зазначає: “За кожним із розділів ономастики закріплена термінологічна тріада на зразок: антропонім – особова назва, антропонімія – сукупність імен особових, антропоніміка – їхнє наукове дослідження ” (Складенко, 2012, с. 36).

Ю. Карпенко здійснив поділ власних назв: “Розрізняють різні класи онімів: 1) антропоніми (власні особові імена людей); 2) топоніми (власні географічні назви), які поділяються на певні тематичні групи; 3) зооніми (клички тварин); 4) теоніми (власні назви різноманітних божеств); 5) міфоніми (власні назви міфічних істот); 6) космоніми (власні назви об'єктів зоряного неба); 7) ергоніми (власні назви організацій, виробничих та суспільних об'єднань); 8) хрононіми (власні назви відрізків часу, історичних подій); 9) хрематоніми (власні назви численних матеріальних предметів та витворів духовної культури); 10)

поетоніми (різноманітні власні назви в художніх творах). Сукупність усіх власних назв становить онімний простір конкретної мови, який має свої самобутні ознаки, незважаючи на те що оніми існують в усіх мовах світу” (Карпенко, 2004, с. 83).

Вивчення ономастики сягає давніх традицій у турецькому мовознавстві. Наприклад, тюркський філолог Махмуд Кашгарі у середньовічні часи аналізує ряд тюркських особових, астрономічних та географічних назв у “Зібранні тюркських мов” (*Dîvân-ı Lugâti't-Türk*). Ця праця, яка є першою культурною енциклопедією, стоїть на першому місці серед джерел, пов'язаних з іменами (Besim Atalay, 1985).

10-томна праця “Книга подорожей” (“*Seyahatnâme*”) Евлії Челебі містить опис місць і людей, яких він бачив, подорожуючи (Evliya Çelebi, 2005).

В енциклопедії “*Kamûsü'l Â-lâm*” Шемседдіна Самі подано інформацію про низку країн, міст, народів і держав, а також про відомих людей та їхні твори (Şemseddin Sami, 1898). Також Самі відомий, як автор “Тлумачного словника турецької мови”.

Значно глибше вивчення ономастичної лексики розпочалося в двадцятому десятилітті 20 століття з поширенням націоналістичних ідей в Османській імперії, що супроводжувалося підвищеним інтересом до історичного минулого тюркського народу. Журнали “*Türk Derneği*” (Турецька спілка) та “*Türk Yurdu*” (Батьківщина тюрків) видавали праці про ономастику, літературу й історію.

У республіканський період антропонімічні дослідження розпочинаються працями Т. Джеліяля (1929) та Ф.А. Чопуроглу (1933), у яких поряд із тогочасними антропонімічними явищами отримали своє нове опрацювання ономастичні елементи, що фіксуються у писемних пам'ятках турецької мови, зокрема “*Oğuzname*”. Ономастична робота поживалася у зв'язку з прийняттям у 1934р. “Закону про прізвища” (*Soyadı Kanunu*), згідно з яким кожен громадянин новоствореної Республіки мав обрати собі прізвище (Підвойний, 2012). Прізвища мали бути турецькими, а назви звань, посад, іноземних рас і націй, а

також аморальні та смішні слова не повинні були використовуватися як прізвиська. До цього турки мали лише імена і розгалужену систему прізвиськ, титулів і звань.

Такі дослідники, як Бесім Аталай, Ахмет Джафероглу та Хаміт Зюбеір Кошай, зробили вагомий внесок у розвиток турецької ономастичної традиції.

Зокрема Хаміт Зюбеір Кошай “вперше у турецькому мовознавстві на широкому науковому тлі класифікував антропоніми, що пов’язані з тотемними віруваннями (Kartal, Sungur, Kurt), проаналізував антропонімічний елемент taş (“камінь”) у тюркській ономастичній традиції” (Пишньоха, Покровська, 2019, с. 133).

Бесім Аталай, якого Ніхаль Ациз охарактеризував як “тюрколога з вірою, найпродуктивнішого члена Турецького лінгвістичного товариства (Türk Dili Kurumu)”, у 1985 р. здійснив переклад (з арабської на турецьку) книги Махмуда Кашгарі “Зібрання тюркських мов” (Dîvân-ı Lugâti't-Türk), про важливість якої ми згадували раніше. Також серед його робіт можна виокремити працю “Türk Büyükleri veya Türk Adları”.

Тюрколог Ахмет Джафероглу, який заклав основи дослідження турецьких антропонімів, своїм прикладом викликав інтерес до вивчення “Зібрання тюркських мов” Махмуда Кашгарі (A. Caferoğlu, 1969).

О. Пишньоха та І. Покровська зазначають: “Питанням антропонімів турецької мови також займалися такі визначні вчені-тюркологи: А. Айсан та С. Тунджай (уклали фундаментальні словники турецьких імен та прізвиськ), І. Башигьоз (підкреслює необхідність дослідження ономастики у зв’язку з нормами суспільного життя, традиціями, звичаями), В. Саглам (тлумачення близько 4 000 турецьких імен), Х. Таш (дослідження антропонімів окремих ареалів), Ф. Сюльдюр, А. Пюскюлюоглу, Х. Ерол, М. Чалик (цікаві та оригінальні пояснення турецьких антропонімів) та інші” (Пишньоха, Покровська, 2019, с. 133).

Окрім того, В. Підвойний стверджує: “Важливо, що розглядаючи традицію найменування дітей, турецькі дослідники антропонімів (В. Абдуррахман, С. Орнек, С. Сакаоглу) встановили, що на традиції надання дитині імені впливають такі фактори: 1) день, місце та місяць народження; 2) назви тварин, рослин; 3) назви географічних і метеорологічних компонентів; 4) імена батьків, родичів; 5) імена, пов’язані з релігією, культурою...” (Підвойний, 2012, с. 118–119).

Потрібно згадати те, що такі українські мовознавці, як Ш. Кайбуллаєв, Е.М. Озенбашли, С. Усінов, А.М. Емірова, проаналізували та описали лексику кримськотатарських особових імен.

На жаль, турецька антропоніміка поки що не викликає особливого інтересу серед українських лінгвістів. Втім, у цій галузі є цінні праці таких науковців, як В.М. Підвойний, Г. І. Халимоненко, І.Л. Покровська, О. А. Пишньоха.

Наприклад, Г. Халимоненко досліджував давньотюркські особові імена в українських літописах 10-13 століть (Халимоненко, 2009, с. 4-9). Також В. Підвойний зробив опис особливостей ісламської антропоніміки та етнолінгвістики (Підвойний, 2002, с. 435–440), запропонував детальний огляд ономастичних досліджень у турецькій лінгвістиці (Підвойний, 2011, с. 33-38). В. Підвойний також поділив антропоніми з релігійною приналежністю на чотири групи: 1) імена пророка Мухаммеда та його сподвижників; 2) теофорні імена; 3) біблійні імена; 4) коранічні імена (Підвойний, 2012, с. 118–119).

І. Покровська вивчає особові імена з погляду лінгвістики та культурології. Покровська дослідила 750 імен релігійного походження, які функціонують у турецькій мовній картині світу, і класифікувала їх: 1) імена-епітети Аллаха; 2) імена прихильників Аллаха; 3) допомога, милість Аллаха; 4) імена на позначення пророка Мухаммеда та якого якостей; 5) імена на позначення родичів пророка Мухаммеда; 6) імена пророків, святих, янголів; 7) імена-назви релігійних місць; 8) імена-назви місяців; 9) імена учасників релігійного дискурсу (Покровська, 2014, с. 80-83).

Таким чином, наука про назви, або ономастика, одна з допоміжних галузей історії, що вивчає живі істоти, предмети та поняття, коротко кажучи, усе, що ми бачимо і сприймаємо навколо себе. Одним із елементів ономастики є особові імена, які мають велике значення для мови, фольклору, історії та культури нації. Турецькі особові імена, які досі привертали увагу небагатьох дослідників, демонстрували різні форми протягом дуже довгої історії, відповідно до географії та звичаїв, які вона зберегла. Турецька антропоніміка досліджується в різних напрямках від давньотюркського періоду до сьогодення. Зокрема, існує багато праць теоретичного, історичного, лінгвістичного та етнокультурного характеру.

1.2 Визначення поняття антропонім та його особливості в турецькій мові

Як наголошує І. Логвиненко: “З одного боку, ім'я людини – це всього лише набір звуків. Однак ці звуки передають великий обсяг інформації, яка, так чи інакше, сприймається оточуючими людьми. Ім'я кожної людини у закодованому вигляді може містити у собі відомості про національність, віросповідання, походження людини, її приналежність до певної соціальної групи” (Логвиненко, 2017, с.11).

Надзвичайно потужним є розділ ономастики, що вивчає власні назви людей. Розділ ономастики, що вивчає антропоніми (особові імена, імена по батькові, прізвища, прізвиська, псевдоніми) називається антропонімікою. Вона досліджує особливості утворення антропонімів, основні принципи номінації людини, шляхи переходу апелятива (загальної назви) в антропонім і навпаки, хронологічні характеристики антропонімів, їх зміни в часі, виникнення різних форм найменування людини, словотвір різних класів антропонімів, функціонування тих чи інших антропонімів у мові на різних хронологічних зрізах (Масенко, 1990).

На думку І. Франка: “Антропоніміка вирішує також суто практичні питання: правопис антропонімів, передача їх іншою мовою. Антропоніміка може служити важливим джерелом для інших наук: антропоніми минулого свідчать,

зокрема, про колишнє розселення народів. У більшості народів за різних епох найменування (або зміна імені) пов'язане з певними обрядами, завдяки яким часто можна одержати нові відомості про побут, устрій та вірування народу” (Франко, 1982, с. 391–426).

I. Покровська зазначає: “Антропонім – це лінгвокультурна одиниця мови, поняття яке відображає особливості предметів та ставлення мовця до оточуючого середовища. Історія власних імен тісно пов'язана з культурою, історією та ідеологією того суспільства, де вони використовуються, антропоніми активно зустрічаються у прислів'ях і приказках та найчастіше в художніх текстах” (Покровська, 2019, с.132).

I. Фаріон стверджує: “Антропоніми – це вагомий пласт ономастичного простору кожної національної мови. І це цілком закономірно, адже особові імена, прізвища, прізвиська, імена по батькові, псевдоніми відіграють важливу роль у житті суспільства. Вони мають істотне значення для вивчення історії, права, етнографії, для впорядкування засобів ідентифікації населення, для адміністративно-юридичної практики. Дослідники вказують на ще одну важливу функцію ономастичної лексики – креативну. Уявлення, асоціації наших предків за посередництва антропонімів творили життя, традиції, культуру” (Фаріон, 2001, с. 56).

Слід зазначити, що “антропонімічна модель в українській мові складається з прізвища, ім'я та по-батькові. Трьохкомпонентна модель є характерною для англійської мови, вона складається з першого імені, середнього імені та прізвища. Турецька антропонімічна модель зазвичай складається із двох компонентів: імені та прізвища. Досить часто зустрічаються і 3-компонентні моделі: подвійне ім'я та прізвище” (Покровська, 2019, с. 133).

Турецький вчений Тунджер Гюленсой виокремлює такі групи антропонімів за їхньою семантикою:

- 1) сильні тварини (Aslan, Kaplan, Boğa, Baybars, Kartal, Şahin тощо);

- 2) красиві, граційні й сумирні тварини (Sülün, Kumru, Keklik, Turna, Ahu, Seylan тощо);
- 3) назви міст і країн (Medine, Bağdat, Cezayir, Ankara тощо);
- 4) назви річок, озер і морів (Ege, Baykal, Aral, Orhun Tuna, İdil, Ural, Seyhun, Seyhun, Seyhan, Seyhan, Hazar, Dicle, Fırat, Meriç тощо);
- 5) назви племен (Tatar, Kırçak, Kazak, Kırgız, Türkmen, Uygur, Moğol, Arap, Çerkez, Gürcü, Macar тощо);
- 6) назви сторін світу (Doğu, Batı, Kuzey, Güney);
- 7) назви рослин (Buğday, Arpa, Çavdar, Çınar, Gül, Menekşe, Fidan, Filiz, Funda тощо);
- 8) назви цінних металів і каменів (Altın / Altun, Demir, Çelik / Polat, Gümüş, Yâkut, Zümrüt тощо);
- 9) назви кольорів (Beyaz/Ak, Sarı, Yeşil, Mavi/Gök, Al/Kızıl) (Gülensoy, 1999, с. 3).

Однак варто сказати, що класифікація Т. Гюленсоє стосується лише імен давньотюркського походження. Ми бачимо, що немає пояснення принципів групування й тлумачення семантики обраних особових імен.

Отже, ми з'ясували визначення поняття “антропонім” і зв'язок між ім'ям людини та її особистістю. Спираючись на висловлювання дослідників, варто зазначати, що турецький антропонімікон є невід'ємною частиною традиційної культури тюркських народів та їхньої мовної картини світу. Ім'я - це символ людини. Ми вважаємо, що значення імені визначає майбутнє людини, яка його носить, її успіх і місце в суспільстві.

1.3 Історія розвитку турецького антропонімікону

Як зазначає український дослідник В. Підвойний, “турецький антропонімікон формувався протягом багатьох століть і наразі являє собою численну історично зумовлену систему особових імен” (Підвойний 2011, с. 34). Зокрема “Словник турецьких особових імен” Турецького лінгвістичного товариства містить близько 11 тисяч чоловічих та жіночих імен.

Через неоднорідність тюркських племен і великі території, які вони населяли, антропонімікон тюрків весь час змінювався й поповнювався.

Турецький науковець Гюленсой стверджує: “Істотно вплинули на давньотюркський антропонімікон контактні народи: китайці, тибетці, монголи. У період гунів китайські особові імена широко використовувалися поряд із тюркськими. Серед правлячої верхівки гьоктюрків були поширені китайські імена й титули” (Gülensoy, 2012).

Також Гюленсой додає: “У період проживання поруч з монгольськими племенами антропонімічна система тюрків збагатилась іменами, які є поширеними й в наші дні: такі особові імена, як Cengiz (сильний, безстрашний), Olcaу (удача), Timur (залізо), Batuhan (від монг. batu — суворий), Cilasun (хоробрий), Begüm (пані, принцеса) та ін., наявні в антропоніміконі обох народів, і сьогодні науковцям досить важко визначити їх походження — тюркське або монгольське” (Gülensoy, 2012).

На думку Гюленсоє: “Увесь пласт турецьких антропонімів за походженням можна розділити на 3 групи: 1) особисті імена тюркського походження; 2) імена арабського і перського походження, запозичені тюрками у період ісламізації і близького контакту з даними культурами; 3) імена європейського і іншого походження. Професор виділяє в останній групі імена китайського, індусько-тибетського, англійського (Can від John – Джон, Cansın від Johnson – Джонсон), французького (Sibel), давньогрецького (Hektor), монгольського (Batur, Batır, Bagatur, Cengiz, Batu, Mergen, Сеbe, Tarkan, Noyan, Olcaу та ін.) походження” (Gülensoy, 1999, с. 4).

Варто сказати, що іслам значно вплинув на антропонімічну систему турків. “Після прийняття ісламу називати дітей на честь атрибутів Аллаха, пророка і його сподвижників, святих, релігійних діячів, яких люблять і поважають, стало частиною турецької традиції найменування” (Karahān, 2008, с. 2). У цьому контексті багато арабських імен, пов'язаних як з релігією ісламу, так і з іншими сферами, часто використовувалися в новоствореній турецькій ісламській культурі.

Турецький дослідник І. Башгюз зазначає, що статистичні дані про найпоширеніші імена “свідчать не тільки про релігійність турків, але й про їхню велику повагу до старших членів роду, на честь яких називають новонароджених” (Başgöz, 1976, с. 169).

Особові імена, запозичені з перської мови, поширилися серед тюрків ще декілька століть тому завдяки тісним політичним і культурним зв'язкам тюрків із персами. У період сельджуків ханам давалися перські імена та титули (Keyhusrev, Keykâvus, Keykubat) (Gülensoy, 2012).

Після мовної революції імена іншомовного походження поступово покинули турецьку мову. Багато суспільствознавців, особливо Зія Ѓюкальп, були провідними постатями цього руху. Захоплення Заходом, що виникло після доби Танзімату, ніколи не припинялося, але можна сказати, що мовна революція стала трампліном для турецької мови в той період (Ölmez, 2000, с. 118).

Таким чином, сучасна турецька антропонімічна система є результатом багатовікової мовної, духовної і культурної діяльності турецького народу та його контактів з іншими етносами. Антропонімікон не є сталим явищем, він постійно змінювався й продовжує змінюватися з розвитком мови та в ході різних історичних процесів. Найчисленнішими в сучасному турецькому антропоніміконі є тюркський, арабський та перський шари особових імен.

Висновки до Розділу 1

Вивчення власних назв має довгу історію. До кінця XIX століття вивчення онімів у Європі проводилося переважно з філософської точки зору. Наприкінці XIX – початку XX століття ономастичні дослідження змістили фокус на людину як носія мови. Антропоцентричне мислення мало найбільше піднесення наприкінці XX – початку XXI століття.

Антропоніми є особливим лексико-граматичним класом слів, бо основна їхня функція – називати конкретну людину, виокремлювати її з-поміж інших. Переважна більшість дослідників визнає наявність у власних назвах

семантичного потенціалу, вказуючи на його відмінність від семантики загальних назв.

Вивчення тюркських антропонімів можна простежити від написання “Дивану тюркських мов” Махмудом Кашгарі (XI ст.), частина якого присвячена ономастичній лексиці. Незважаючи на те, що існує досить великий масив праць із турецької антропоніміки, які охоплюють різні аспекти вивчення особових імен, багато теоретичних і практичних питань, як видається, потребують подальшого вивчення.

Слід зазначити, що власні назви мають важливе значення, оскільки вони є сховищем культурної інформації, що виражає самобутнє світосприйняття тюркських народів.

РОЗДІЛ 2.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІКИ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1 Семантика турецьких антропонімів за їхньою загальною назвою

В. Підвойний зазначає: “Семантика власних імен досі не піддавалася науковому розгляду. Семантика власних імен – галузь не тільки недосліджена, а й невизначена. Оскільки багато хто вважає власні імена категорією, що знаходиться поза поняттями, а семантика завжди поняттєва, нерідко взагалі сумніваються у правомірності вичленування семантики як особливого аспекту власного імені” (Підвойний, 2002, с. 435-440).

Отже, щоб зрозуміти етнокультурну цінність особових імен, ми звертаємо увагу на семантику їхніх загальних назв. Тут можна прослідкувати важливі турецькі символи і образи.

Наведемо приклади антропонімів:

- Âbgül – троянда, фіалковий сік; приємний запах із червоної троянди; утворений від утворений від перс. âb (вода) , gül (троянда);
- Abdullah – араб. раб Аллаха;
- Âbgûn – чиста і прозора, як вода; схожа на воду; небесна, яскрава; утворений від перс. âb (вода), gûn (день);
- Âhû – перс. газель, косуля;
- Arslan – лев;
- Arzu – бажання, надія, інтерес, ентузіазм;
- Âzâde – вільна, благородна;
- Bahâr – весна; місце, де є прекрасне;
- Bânû – жінка, дівчина;
- Behişt – рай;
- Batı – захід;
- Fatma – ім’я дочки пророка Мухаммеда;
- Nurettin – араб. - перс. світло релігії;
- Turna – журавель;

- Kırçiçek – польова квітка; утворений від kır (поле), çiçek (квітка);
- Başak – колос;
- Lâle – перс. тюльпан;
- Tufan – араб. повінь;
- Meltem – береговий бриз, вітерець;
- Uzak – простір, Космос;
- Selin – повноводний потік;
- Pınar – джерело;
- Yağmur – дощ;
- Altay – гори Алтай;
- Asya – Азія;
- Deniz – море;
- Tunca – місяць бронзового кольору; утворений від tunç (бронза), ay (місяць);
- Ateş – перс. вогонь;
- Uygur – народність уйгур;
- Merih – араб. Марс;
- Tuna – Дунай;
- Özlem – туга, бажання;
- Sevgi – любов;
- Kahraman – перс. герой;
- Akerman – араб. - перс. чесний, благородний;
- Hasan – араб. краса, добро;
- Aksu – чиста, прозора вода; утворений від ak (білий), su (вода);
- Tanal – яскравочервона зоря;
- Şafak – араб. світанок;
- Seyhan – араб. - перс. ріка Джейхан;
- Lavanta – іт. лаванда;
- Murat – араб. мета, ціль, бажана річ;

- Karahan – араб. - перс. грізний хан; утворений від kara (чорний), han (хан);
- Fatih – араб. заавойовник;
- Emircan – араб. - перс. життєва сила; утворений від emir (правитель), can (душа);
- Akılbay – мудрий чоловік; утворений від akıl (розум), bay(пан);
- Dudu – перс. жінка, сестра;
- Armağan – подарунок, нагорода;
- Kâtip – араб. писар, той, хто пише;
- Uzel – араб. - перс. майстер, уміла людина.

Досліджуючи антропоніми за семантикою їхнього апелятива, ми можемо зробити висновок, що більшість особових імен пов'язані з релігією, тобто це доводить те, що турецький народ глибоко релігійний і з повагою ставиться до своїх традиційних цінностей. Також, можемо бачити, що велика кількість антропонімів мають “природне значення”, оскільки великий пласт імен позначають об'єкти та явища природи: назви тварин, рослин, природних та космічних об'єктів, сторони світу, стихії та корисні копалини. Інші особові імена походять від назв народностей, описують абстрактні поняття і час, відображають родинні зв'язки, соціальний статус, професійну та господарську діяльність.

Згідно статистичних даних у 2022 році в Туреччині найпоширенішими іменами стали Альпарслан для хлопчиків та Зейнеп для дівчаток.

8 тисяч 366 немовлят чоловічої статі отримали імена Альпарслан, 6 тисяч 303 - Юсуф і 5 тисяч 72 - Мірач. За цими іменами йдуть Ѓюктуг, Омер Асаф, Еймен, Арас, Омер, Мустафа та Алі Асаф відповідно. Результати дослідження статистичних даних зображені у діаграмі (див. додаток А).

Серед дівочих імен минулого року для 8 тисяч 870 немовлят обрали ім'я Зейнеп. Крім того, 6 тисяч 854 дитини отримали ім'я Дефне і 6 тисяч 833 дитини - ім'я Асель. Також популярність здобули такі імена як Зюмра, Еліф, Асья, Азра, Нехір, Ейлюль та Екрін. Результати дослідження статистичних даних зображені у діаграмі (див. додаток Б).

Аналіз наших прикладів, а саме найбільш популярних серед турків імен у 2022 році довів, що антропоніми релігійного характеру (Yusuf (араб.) - ім'я пророка Юсуфа (Йосипа); Miraç (араб. вознесіння); Zeuner - ім'я дочки пророка Мухаммада; Asel (араб. цілющий мед) - Медова річка, одна з чотирьох річок на небесах) й імена з природним значенням (Defne (гр. лавр) – лаврове дерево, символ чистоти й невинності), а також ті, що пов'язані з історією Alp Arslan - ім'я одного з видатних правителів Сельджуцької держави) становлять панівну частину поміж турецьких особових імен і найбільше використовуються батьками для найменування дітей.

Підсумовуючи наші підрахунки, варто сказати, що неможливо повністю з'ясувати значення турецьких особових імен, без знань про духовну культуру та національні особливості турецького етносу.

2.2 Семантика турецьких антропонімів за спільною антропоосновою

У турецькій антропонімічній системі тюркські антропоніми складають найчисленнішу групу. За своєю структурою турецькі імена можуть бути простими та складеними. Прості імена це частіше іменники чи прикметники (Gün (день), Ayaz (мороз), Ayık (тверезий)), але трапляються і дієслівні форми (Durmuş (зупинився), Salıtmış (продав), Dursun (нехай зупиниться)). Найчастіше вживаються саме складені імена, які є, як правило, двокомпонентними або багатоконпонентними. Такі імена можуть містити у собі два іменника, наприклад: (Günay, Göktaş, Aybars), або іменник та прикметник (Aydinç, Ayçetin, Göktekin), або іменник та дієслівну форму (Gökseven, Ayverdi, Aysev) (Логвиненко, 2017, с.13).

Розглянемо якого семантичного значення набувають імена при приєднанні таких антропооснов, як “ay”, “gün=güneş”, “gök”, “gül”.

- Компонент “ay” (місяць):
 - Ayberk – сильна особистість; основа berk (лист)
 - Aybora – бурхливий, немов буря; основа bora (буря)

- Aydeniz – прекрасний, як місяць, розкішний, як море; основа deniz (море)
- Aysu – яскрава, як місяць, чиста, як вода; основа su (вода)
- Aytan – місячне сяйво; основа tan (світанок)
- Aysen – гарна і миловидна, як місяць; основа sen (ти)
- Augün – яскравий, як місяць, ясний, як день; основа gün (день)
- Aydinç – бадьорий та гарний, як місяць; основа dinç (енергійний, бадьорий)
- Компонент “gün = güneş” (сонце)
 - Günhan (Хан-Сонце – правитель, що сяє, як сонце; основа han (правитель))
 - Gündeniz – сонячне море; основа deniz (море)
 - Günal – червоне сонце; основа al (червоний)
 - Günaltay – Алтайське сонце; основа Altay (гори Алтай)
 - Günalp – сонячний богатир; основа alp (відважний)
- Компонент “gök” (небо, блакить)
 - Gökdal – гілка, що сягнула неба; основа dal (гілка)
 - Gökdeniz – людина з сірими очима; основа deniz (море)
 - Göksel – небесний потік; основа sel (потік)
 - Göktaş – сильний, мов небесний камінь; основа taş (камінь)
 - Göksu – небесна вода; основа su (вода)
 - Gökbeu – блакитноокий пан; основа beu (пан)
 - Gökçeer – блакитноокий воїн, дивовижної краси людина; основа er (воїн)
 - Gökhan – володар небес; основа han (правитель)
 - Gökmen – світловолоса, блакитноока людина; основа men (людина)
- Компонент “gül” (троянда)
 - Hergül – та, що завжди гарна; основа her (завжди)
 - Nevgül – мов троянда, яка щойно розпустилася; основа nev (новий)
 - Sadegül – проста, чиста і красива, мов троянда; основа sade (простий)

- Tazegül – молода красуня; основа taze (свіжий)
- Bağdagül – мов троянда у винограднику; троянда невимовної цінності; основа bağ (виноградник)
- Gülperi – прихована троянда; основа peri (фея)
- Gülsima – рожеволиця; основа sima (обличчя)
- Gülcan – жива, як троянда; основа can (душа)
- Gülşehir – з міста, де ростуть троянди; основа şehir (місто)
- Gültop – пухкенька, мов троянда; основа top (куля)
- Gülruh – красуня з рожевими щічками; основа ruh (душа)
- Gülşen – трояндовий сад; основа şen (веселий)

Отже, ми розтлумачили значення особових імен із спільними компонентами, і вияснили, що всі вони описують зовнішність або риси характеру людини, якій надається ім'я. Також ми з'ясували, що антропоніми зі спільними антропоосновами “ay”, “gün”, “gök”, “gül”, у складі яких ці лексеми виступають якісними характеристиками другої складової частини, здебільшого є двокомпонентними словами.

Як ми можемо бачити, є імена, які сьогодні не використовуються: деякі з них застарілі, значна частина з них живе на “надгробках”, якась частина зникла з історії, а деякі з них збереглися в іменах нащадків.

Висновки до Розділу 2

Ми бачимо, що семантичне навантаження антропонімів залежить від соціальних умов і змінюється в різні історичні періоди. Колись ім'я використовували як символ, відповідно більш важливим вважалося міфологічне значення загальної назви. Нині ж вагомішу роль відіграє метафоричний й емоційний характер імені. Тобто тепер ім'я несе у собі естетичне забарвлення.

Варто сказати, що семантичний аналіз турецьких особових імен показує, що їх лексичне значення тісно пов'язане з історією та культурою спільноти, де їх створюють. Оскільки, антропоніми відображають національну приналежність, риси характеру чи настрою, традиції та вірування турецького суспільства. Таким

чином, антропонімічні одиниці мають більшу культурну цінність, ніж загальні назви.

ВИСНОВКИ

1. У процесі роботи, було розглянуто та розмежовано поняття “антропонім”. Визначено теоретичні засади дослідження антропоніміки турецької мови вітчизняними та зарубіжними вченими. Описано історію вивчення турецьких особових імен. Проаналізовано, яким чином турецькі антропоніми відображають культурні та історичні особливості турецького етносу. Зокрема, більшість антропонімів характеризують національний характер, цінність родинних зв’язків, традиції та вірування турків.

2. В даному дослідженні ми розглянули та проаналізували семантику 50-ти турецьких антропонімів за їхніми апелятивами (загальними назвами). Було виявлено, які семантичні зв’язки можуть існувати між турецькими антропонімами та їхніми значеннями. Приміром, деякі антропоніми мають у своєму складі назви тварин, річок, професій, релігійних чи історичних представників, а інші – пов’язані з родинними стосунками, військовою діяльністю чи абстрактними поняттями. Результати дослідження, підтвержені статистичним аналізом 6-ти турецьких особових імен, показали, що найпоширеніші антропоніми серед сучасного турецького народу мають релігійний і природний характер.

3. У ході дослідження розглянуто структуру і походження 34-ох турецьких антропонімів за спільною антропоосною. Ми виявили, що в особовому імені спільні компоненти “ay”, “gök”, “gün”, “gül” слугують якісними характеристиками для другого складника. З’ясовано, що такі антропоніми переважно є двокомпонентними словами.

4. В даній роботі ми розглянули семантичні особливості турецьких особових імен. На підставі проведених досліджень варто сказати, що семантичні особливості турецьких антропонімів пов’язані з низкою чинників: релігійних, культурних і соціальних. На закінчення хотілося б відзначити, що турецькі антропоніми відіграють важливу роль у формуванні особистої ідентичності турків у суспільстві.

АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МООВОЮ

Araştırmamızın konusu “Türkçe antroponimlerin anlamsal özellikleri” dir.

Çalışma iki bölüm ve beş alt bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “antroponim” kavramı yerli ve yabancı bilim adamlarının araştırmalarına dayanarak tartıştık ve böldük. Çalışmada, Türk antroponim sisteminin tarihini anlatılmaktadır.

İkinci bölümde, Türkçe antroponimlerin genel adlarına göre anlamsal özelliklerini araştırdık ve analiz ettik. Ayrıca, ortak bir antropolojik gövdeye dayanarak Türkçe antroponimlerin yapısını ve kökenini inceledik. Araştırmamızın analitik sonuçları diyagramlar yardımıyla gösterilmiştir.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербич С. О., Єфименко І. В., Желєзняк І. М. Українська ономастика: бібліографічний покажчик / уклад.: НАН України, Ін-т укр. мови. - К., 2013. – 364 с.
2. Зубко А. М. Українська ономастика: здобутки та проблеми. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. праць / відп. ред. Г. В. Боряк. Київ, 2007. С. 262–281.
3. Карпенко Ю. Власні назви // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. — 2-ге вид., випр. і доп. — К., 2004. — С. 83—84.
4. Логвиненко І.А. Соціолінгвістичні особливості сучасних турецьких антропонімів. Наукове мислення: зб. ст. учасників 13 Всеукр. практ.-пізн. інтернет-конф-ії «Наукова думка сучасності і майбутнього» (29 вересня-6 жовтня 2017 р.). – Дніпро: Видавництво НМ, 2017. – 76 с. – С. 11-15.
5. Масенко Л.Т. Українські імена і прізвища. – К.:Т-во «Знання» УРСР , 1990. – 48 с.
6. Пишньоха О. А., Покровська І. Л. Антропоніми як вагомi кванти етнокультурної інформації (на матеріалі турецької мови). ISSN 2409-1154 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 39 том 2. С. 132-135.
7. Підвойний В. М. Ісламська антропоніміка та етнолінгвістика (власні імена в мовній картині світу) / В.М. Підвойний // МККС. – 2002. – № 7. – С. 435-440.
8. Підвойний В.М. Ономастичні дослідження в турецькому мовознавстві. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та література. 2011. Вип. 17. С. 33-38.

9. Підвойний В.М. Репрезентація концепту Аллах у турецькій мовній картині світу. XVI сходознавчі читання А. Кримського. Тези доповідей міжнародної наукової конф. (Київ, 11 жовтня 2012 р.). Київ, 2012. С. 118–119.

10. Покровська І.Л. Релігійні антропоніми в турецькій мовній картині світу. *Science and Education a New Dimension. Philology*, II (5), Issue: 28. 2014. С. 80-83.

11. Скляренко О. М., Скляренко О. М. Типологічна ономастика : 61 [монографія]: у 5 кн. Книга перша: Лексико-семантичні особливості онімного простору / – Одеса : Астопринт, 2012. – 416 с.

12. Фаріон І. Д. Креативна функція антропонімійної лексики/ І.Д. Фаріон. – Кіровоград, 2001. – 278с.

13. Франко І. Я. Причинки до української ономастики. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. К.: Наукова думка, 1982. Т. 36. С. 391–426.

14. Халимоненко Г.І. Давньотюркські антропоніми в українських літописах Х-ХІІІ с. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2009. С. 4-9.

15. Başgöz İ. İnsan Adları ve Toplum. *Türk Dili*. С.: 33. Sayı: 294. Mart 1976. S. 164–170.

16. Besim Atalay. *Divân-ı Lüğati't-Türk*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay. 1985

17. Caferoğlu A. *Dede Korkut Hikâyelerinin Antroponim Yapısı*. İstanbul: Ocak. 1969

18. Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyâhatnâmesi*, (Haz. Y. Dağlı- S. A. Kahraman), İstanbul: Üçdal Neşriyat. 2005

19. Gülensoy T. *Türk Kişi Adlarının Dil ve Tarih Açısından Önemi*. *Türk Dili*, Sayı: 565. Ocak, 1999. S. 3-8

20. Gülensoy T. XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış. *İDİL*. Cilt: 1. Sayı: 5. 2012. S. 1–7.

21. Karahan L. Türkçede Dinî Anlamlı Bazı Kişi Adlarını Ekle Değişirme Geleneği. 2008
22. Ölmez M. Dil Devrimi Sonrası Ad ve Soyadlarımız. *TUBA*, 24/II. 2000. s.107-118.
23. Şemseddin Sami. *Kamusûl-A'lam*, İstanbul: Mihran Basımevi. 1898

Інформаційні джерела

Інтернет-ресурс:

1. <https://sozluk.gov.tr/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

